

Krzysztof Rutkiewicz, Angelika Pruchnicka

Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu

POMOC PUBLICZNA W SEKTORZE ROLNICTWA I LEŚNICTWA ORAZ NA OBSZARACH WIEJSKICH W ŚWIELE POLITYKI KONKURENCJI UNII EUROPEJSKIEJ W LATACH 2004-2015

STATE AID IN THE AGRICULTURAL AND FORESTRY SECTORS AND IN RURAL AREAS IN RESPECT OF THE COMPETITION POLICY OF THE EUROPEAN UNION IN THE YEARS 2004-2015

Słowa kluczowe: pomoc publiczna, rolnictwo, leśnictwo, obszary wiejskie, polityka konkurencji, UE

Key words: state aid, agriculture, forestry, rural areas, competition policy, European Union

JEL codes: F15, F36, H25, H41, Q14, Q18

Abstrakt. Celem badań było omówienie prawno-ekonomicznych aspektów udzielania pomocy publicznej w sektorze rolnictwa, leśnictwa i na obszarach wiejskich w świetle polityki konkurencji UE w latach 2004-2015. Zastosowano metodę dedukcji, opisową, krytyczno-poznawczą i porównawczą analizę danych statystycznych (z bazy EUROSTAT) w zakresie wartości i struktury pomocy dla 49 celów sektorowych w krajach UE-28. Pomoc publiczna w UE stanowi instrument realizacji celów WPR, który wzmacnia konkurencyjność i rentowność wszystkich gałęzi rolnictwa, promuje zrównoważoną gospodarkę leśną i rozwój terytorialny obszarów wiejskich, stymulując działania na rzecz klimatu i efektywności energii. Do największych beneficjentów pomocy w sektorze rolnictwa w latach 2004-2015 należały: Francja (16%), Niemcy (12%), Finlandia (10%), Włochy (9%), Hiszpania (8%), Polska (7%), Wielka Brytania (6%) i Holandia (5%). W strukturze pomocy w UE-28 dominującym przeznaczeniem były zwolnienia podatkowe (14%), a następnie: inwestycje w gospodarstwach rolnych (13,6%), wsparcie sektora produkcji zwierzęcej (8%), zwalczanie chorób zwierząt (6%), dopłaty do składek na ubezpieczenie upraw rolnych i zwierząt gospodarskich (5,4%), wsparcie techniczne (5%), pomoc w leśnictwie (4,8%) oraz na badania i rozwój (4,7%), przeciwdziałanie niekorzystnym zjawiskom pogodowym (4%), środki na ochronę środowiska i rekompensatę szkód klęsk żywiołowych i innych zdarzeń nadzwyczajnych (po 3,5%).

Wstęp

Problematyka oddziaływania państwa na gospodarkę stanowi przedmiot nieustannej dyskusji toczonej przez teoretyków ekonomii [Kaczmarek 2004] oraz jedną z części polityki konkurencji Unii Europejskiej (UE) [Ambroziak 2009]. W literaturze przedmiotu wskazano sytuacje określane mianem zawodności (niedoskonałości) mechanizmu rynkowego, w których pożądanym jest, aby państwo wpływało na decyzje podmiotów gospodarczych [Wojtyna 1990]. Implikują one środki zwierzchniego nadzoru nad rynkiem [Strzyczkowski 2007], związane z przepisami prawa publicznego oraz dążeniem do zagwarantowania niezakłóconej konkurencji [Korbutowicz 2004]. Pomoc publiczna w sektorach rolnym i leśnym, jak również na obszarach wiejskich stanowi instrument realizacji celów wspólnej polityki rolnej (WPR), które wchodzą w zakres priorytetów Komisji Europejskiej (KE), określonych m.in. w komunikacie pt. „*Europa 2020*”. *Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju* [KE 2010] oraz w inicjatywie *Europa efektywnie korzystająca z zasobów* [KE 2011]. W dokumentach tych ustalono nadrzędne cele w dziedzinach: zrównoważonego rozwoju terytorialnego wiejskich gospodarek i społeczności, wspierania konkurencyjności i rentowności wszystkich gałęzi rolnictwa, promowania zrównoważonej gospodarki leśnej, zarządzania zasobami naturalnymi i działaniami na rzecz klimatu i efektywności energii, wzbogacania różnorodności biologicznej, jak również ułatwiania transferu wiedzy i innowacji w rolnictwie, leśnictwie i na obszarach wiejskich [KE 2014].

Material i metodyka badań

Celem badań jest omówienie prawno-ekonomicznych aspektów udzielania pomocy publicznej w sektorze rolnictwa, leśnictwa i na obszarach wiejskich w świetle polityki konkurencji UE w latach 2004-2015. Zastosowano metodę dedukcji, opisową, porównawczą i krytyczno-poznawczą analizę informacji zaczerpniętych ze źródeł teoretycznych, obejmujących literaturę przedmiotu oraz akty pierwotnego i wtórnego prawa europejskiego. Realizacja przyjętych założeń badawczych wymagała: 1) dokonania przeglądu najważniejszych regulacji prawnych w zakresie polityki konkurencji i dopuszczalności pomocy publicznej w sektorze rolnictwa; 2) analizy danych statystycznych odzwierciedlających wartość, strukturę i przeznaczenie pomocy rozdysponowanej na 49 celów sektorowych w 28 krajach członkowskich UE. Informacje empiryczne wykorzystane w opracowaniu zaczerpnięto z bazy danych EUROSTAT.

Wyniki badań

Rolnictwo i leśnictwo w UE traktowane są w sposób odrębny niż pozostałe sektory gospodarki, w związku z czym zasady konkurencji w tych sektorach stosowane są w ograniczonym zakresie. Wynika to ze szczególnego charakteru gospodarki rolnej, struktury społecznej rolnictwa oraz z różnic strukturalnych i przyrodniczych w poszczególnych regionach rolniczych [Domachowska 2004]. W ramach WPR interwencje publiczne są podejmowane i koordynowane na szczeblu wspólnotowym oraz finansowane z budżetu UE. Wskutek licznych regulacji określonych w prawie UE zasady udzielania pomocy publicznej w sektorze rolnictwa i leśnictwa tworzą skomplikowany system, który w niewielkim stopniu pokrywa się z rozwiązaniami obowiązującymi w innych dziedzinach gospodarki [Jankowska, Marek 2009].

Zgodnie z art. 107 ust. 1 *Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej* (TFUE) [2008] pomoc przyznawana przez kraje członkowskie w jakiegokolwiek formie, która zakłóca konkurencję poprzez uprzywilejowanie niektórych przedsiębiorstw lub produkcji wybranych towarów, jest niezgodna z rynkiem wewnętrznym w zakresie, w jakim wpływa na warunki międzynarodowej wymiany handlowej. Mimo tego ogólnego zakazu, pomoc może być niezbędnym środkiem korygowania nieprawidłowości istniejących na rynku, zapewniając właściwe i sprawiedliwe funkcjonowanie gospodarki. Dotyczy to w szczególności produktów rolnych, wymienionych w zał. 1 do TFUE, do których zgodnie z art. 42 przepisy o pomocy publicznej zawarte w art. 107-109 TFUE mają zastosowanie w zakresie ustalonym przez Parlament Europejski i Radę. Instytucje te w odniesieniu do pomocy publicznej stosowanej w ramach WPR wydały kilka rozporządzeń ustanawiających najważniejsze instrumenty prawne w sprawach obejmujących: 1) działania informacyjne i promocyjne dotyczące produktów rolnych na rynku wewnętrznym i w krajach trzecich [Rozporządzenie 3/2008]; 2) szczególne środki w dziedzinie rolnictwa na rzecz regionów najbardziej oddalonych w UE [Rozporządzenie 228/2013] oraz środki dotyczące rolnictwa dla mniejszych wysp Morza Egejskiego [Rozporządzenie 229/2013], na podstawie których opracowuje się programy pomocy, uwzględniające trudności wynikające z położenia geograficznego i sytuacji gospodarczej tych regionów; 3) przepisy regulujące funkcjonowanie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego i Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego [Rozporządzenie 1303/2013]; 4) wsparcie zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich w całej UE przez EFRROW [Rozporządzenie 1305/2013], w sposób uzupełniający instrumenty WPR (płatności bezpośrednie i działania rynkowe), co implikuje rozwój terytorialny i środowiskowy przyjazny dla klimatu; 5) finansowanie WPR, zarządzanie nią i monitoring [Rozporządzenie 1306/2013]; 6) zasady dotyczące płatności bezpośrednich przyznawanych rolnikom w formie wsparcia dochodu w ramach niektórych programów pomocy [Rozporządzenie 1307/2013]; 7) wspólna organizacja rynków produktów rolnych m.in. w zakresie: interwencji publicznej na rynkach, kwot i programów pomocy, wpro-

wadzania do obrotu i norm dotyczących produkcji, jak również handlu z państwami trzecimi [Rozporządzenie 1308/2013].

Całkowita wartość pomocy udzielona w krajach UE-28 dla podmiotów gospodarczych działających w sektorze rolnictwa w latach 2004-2015 wyniosła 93,0 mld euro (tab. 1). Największymi beneficjentami pomocy byli rolnicy i grupy producentów we Francji (14,7 mld euro, tj. 15,8% w UE-28), a w dalszej kolejności, w Niemczech (11,5 mld euro – 12,4%), Finlandii (9,4 mld euro – 10,1%), Włoszech (8,4 mld euro – 9%), Hiszpanii (7,1 mld euro – 7,7%) i w Polsce (6,4 mld euro – 6,9%). Na przeciwnym krańcu znalazła się Malta (121,8 mln euro – 0,1%), Portugalia (263,6 mln euro – 0,3%), Estonia (299,9 mln euro) i Luksemburg (303,2 mln euro), które do sektora rolnictwa skierowały najmniej środków.

Rozpatrując wartość pomocy przypadającą na 1 mieszkańca, niekwestionowanym liderem w latach 2004-2015 była Finlandia (1706 euro). Kolejne pozycje w rankingu pomocy *per capita* zajęły: Irlandia (707 euro), Luksemburg (532 euro), Słowenia (373 euro) i Litwa (338 euro). Najniższy poziom pomocy odnotowano w Portugalii (24 euro), na Słowacji (65 euro) i w Belgii (70,4 euro). Polska w tym zestawieniu zajęła 17. lokatę (167 euro).

Średnioroczna wartość pomocy w sektorze rolnictwa w latach 2004-2015, obliczona jako % PKB dla poszczególnych krajów UE-28 (rys. 1) wskazuje, że najwyższy poziom publicznego wsparcia stosowały Finlandia (0,42%), Litwa (0,28%), Łotwa (0,23%), Węgry i Słowenia (po 0,21%). Polska wraz z Cyprzem i Estonią zajęła 9. lokatę (0,17%). Stosunkowo niewielki udział pomocy w PKB w sektorze rolnictwa odnotowano w Danii i Niemczech (po 0,04%), Wielkiej Brytanii (0,03%), Belgii i Szwecji (po 0,02%) oraz w Portugalii (0,01%).

Tabela 1. Całkowita wartość pomocy publicznej w sektorze rolnictwa w krajach UE-28 w latach 2004-2015

Table 1. Total amount of state aid in the agricultural sector in the EU-28 Member States in the years 2004-2015

Nr w rankingu/kraj/ No. in the ranking/ member state	Wartość/ Amount [mln EUR]	Udział/ Share [%]	Wartość na 1 mieszkańca/ Amount per capita	
			EUR	pozycja/ rank
UE-28/EU-28	92 984,2	100,0	183,9	-
1. Francja/FR	14 715,3	15,8	221,9	14.
2. Niemcy/DE	11 529,9	12,4	142,2	20.
3. Finlandia/FI	9 382,8	10,1	1 706,0	1.
4. Włochy/IT	8 362,6	9,0	137,5	21.
5. Hiszpania/SP	7 114,6	7,7	153,0	19.
6. Polska/PL	6 391,9	6,9	166,5	17.
7. Wlk. Brytania/ UK	5 903,1	6,3	90,7	23.
8. Holandia/NL	4 673,3	5,0	273,3	8.
9. Grecja/GR	3 563,4	3,8	329,9	6.
10. Irlandia/IE	3 250,3	3,5	706,6	2.
11. Rumunia/RO	3 064,8	3,3	158,8	18.
12. Czechy/CZ	2 808,7	3,0	266,5	10.
13. Węgry/HU	2 377,4	2,6	241,4	12.
14. Austria/AT	1 843,6	2,0	214,4	16.
15. Dania/DK	1 233,3	1,3	216,4	15.
16. Litwa/LT	946,1	1,0	337,9	5.
17. Szwecja/SE	904,7	1,0	90,5	24.
18. Belgia/BE	795,5	0,9	70,4	26.
19. Słowenia/SI	783,6	0,8	373,1	4.
20. Bułgaria/BG	780,9	0,8	108,5	22.
20. Bułgaria/BG	780,9	0,8	108,5	22.
21. Łotwa/LV	505,0	0,5	259,0	11.
22. Cypr/CY	356,6	0,4	312,8	7.
23. Chorwacja/HR	356,3	0,4	82,9	25.
24. Słowacja/SK	352,0	0,4	64,6	27.
25. Luksemburg/ LU	303,2	0,3	531,9	3.
26. Estonia/EE	299,9	0,3	228,9	13.
27. Portugalia/PT	263,6	0,3	24,4	28.
28. Malta/MT	121,8	0,1	270,7	9.

Źródło: obliczenia własne na podstawie bazy danych EUROSTAT

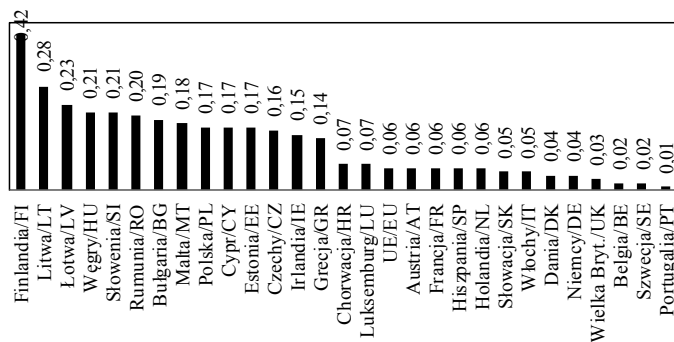
Source: own calculations based on EUROSTAT data

Rysunek 1. Średnioroczna wartość pomocy w sektorze rolnictwa w latach 2004-2015 w krajach UE-28 [% PKB]

Figure 1. Average annual amount of aid in the agricultural sector in the years 2004-2015 in the EU-28 [% of GDP]

Źródło: opracowanie własne na podstawie bazy danych EUROSTAT

Source: Own elaboration based on EUROSTAT database

W strukturze pomocy publicznej skierowanej do sektora rolnictwa w latach 2004-2015 dominującym przeznaczeniem (tab. 2) były zwolnienia z podatków na mocy dyrektywy 2003/96/WE (13 mld euro, tj. 14% wartości w UE-28). Najwięcej środków na ten cel udzieliły Polska (3,5 mld euro, tj. 3,8%), Francja (3,4 mld euro; 3,7%) i Niemcy (3,2 mld euro; 3,5%). Na drugim miejscu znalazły się inwestycje w gospodarstwach rolnych (12,7 mld euro, tj. 13,6%), które szczególną popularnością cieszyły się we Francji (4,5 mld euro), jak również w Finlandii (1,5 mld euro), Niemczech (1,1 mld euro), Włoszech (1 mld euro), Czechach (0,9 mld euro), Irlandii i Polsce (po 0,6 mld euro). Sektor produkcji zwierzęcej został wsparty kwotą 7,5 mld euro (8%), z tego Finlandia przyznała 2,9 mld euro, Niemcy – 2,3 mld euro, a Francja – 0,8 mld euro. Na 5. miejscu uplasowała się pomoc na zwalczanie chorób zwierząt (5,7 mld euro, tj. 6,1%), udzielana zwłaszcza w Wielkiej Brytanii (2 mld euro), Niemczech (0,8 mld euro), Francji (0,7 mld euro) i Polsce (0,5 mld euro). Z pomocy z tytułu opłacania składek ubezpieczeniowych (5 mld euro, tj. 5,4%) korzystali szczególnie rolnicy w Hiszpanii (3,3 mld euro), Włoszech (0,8 mld euro), Austrii (0,4 mld euro) i Polsce (0,2 mld euro). Publiczne środki na wsparcie techniczne w gospodarstwach rolnych (4,7 mld euro, tj. 5%) otrzymywali głównie beneficjenci funkcjonujący w Finlandii (1,3 mld euro), Wielkiej Brytanii (0,8 mld euro), Danii (0,7 mld euro) i Niemczech (0,6 mld euro). Europejski sektor leśnictwa (4,5 mld euro, tj. 4,8%) subsydiowany był w największym stopniu w Hiszpanii (1,2 mld euro), Finlandii, Polsce i Włoszech (po 0,5 mld euro). Z pomocy na badania i rozwój (4,4 mld euro, tj. 4,7%) korzystały przede wszystkim podmioty działające w Wielkiej Brytanii i Holandii (po 1,2 mld euro), ale także we Francji i Niemczech (po 0,6 mld euro). Na 10. miejscu w strukturze pomocy UE-28 znalazła się rekompensata z tytułu niekorzystnych zjawisk pogodowych (3,7 mld euro, tj. 3,9%), o którą w latach 2004-2015 najczęściej ubiegali się rolnicy z Francji i Grecji (po 1,2 mld euro), Włoch (0,6 mld euro) i Hiszpanii (0,2 mld euro). Pomoc na ochronę środowiska (3,2 mld euro, tj. 3,5%) udzielana była zwłaszcza w Holandii (1,3 mld euro) oraz w mniejszym zakresie w Wielkiej Brytanii (534 mln euro), Niemczech (531 mln euro), Szwecji (221 mln euro) i Austrii (217 mln euro). Ze środków na pokrycie szkód wywołanych przez klęski żywiołowe lub inne zdarzenia nadzwyczajne (3,2 mld euro – 3,5%) korzystano najczęściej w Niemczech (822 mln euro), Francji (632 mln euro), Rumunii (565 mln euro), Szwecji (292 mln euro) i Grecji (282 mln euro). Pomoc dla obszarów z naturalnymi ograniczeniami (3,1 mld euro, tj. 3,3%) przyznawana była głównie w Finlandii (1,2 mld euro), Grecji (777 mln euro) oraz Irlandii (767 mln euro). Całkowita wartość pomocy w latach 2004-2015 przeznaczona na dwanaście wymienionych powyżej celów wyniosła 70,54 mld euro, tj. 75,8% środków rozdysponowanych w krajach UE-28.

Pozostałe cele finansowane były w mniejszym stopniu, a ich udział w dziewięciu przypadkach (poz. 14.-22. w tab. 2) oscylował w przedziale 1,1-2,1%, w ośmiu – zawierał się w granicach 0,13-0,7% (poz. 23.-30.), a w 12 przypadkach – nie przekraczał 0,11% (poz. 31.-42.).

Tabela 2. Wartość, struktura i przeznaczenie pomocy publicznej w sektorze rolnictwa w UE-28 w latach 2004-2015

Table 2. Amount, structure and objective of state aid in the agricultural sector in the EU-28 in the years 2004-2015

Przeznaczenie pomocy/ State aid objectives	Wartość/ Value [mln EUR]	Udział/ Share [%]	Przeznaczenie pomocy/ State aid objectives	Wartość/ Value [mln EUR]	Udział/ Share [%]
Suma w UE-28/ Total in the EU-28	92 984,2	100,0	25. Rozwój sektorowy/ Sectoral development	472,2	0,5
1. Zwolnienia z podatków na mocy dyrektywy 2003/96/ WE/ Tax exemptions under directive 2003/96/EC	13 011,5	14,0	26. Przeciwdziałanie poważnym zakłóceniom w gospodarce/ Remedy for a serious disturbance in the economy	440,2	0,5
2. Inwestycje w gospodarstwach rolnych/ Investments in agricultural holdings	12 653,8	13,6	27. Zapobieganie chorobom roślin i epidemii szkodników/ Plant diseases and pest infestations	388,2	0,4
3. Sektor produkcji zwierzęcej/ Livestock sector	7 437,3	8,0	28. Instrumenty pomocy horyzontalnej w sektorze rolnym/ Horizontal aid instruments in agriculture sector	199,7	0,2
4. Pomoc z innych tytułów/ Aid with other titles	6 167,5	6,6	29. Produkcja ekologicznych produktów rolnych/ Production of ecological agricultural products	133,5	0,1
5. Choroby zwierząt/ Animal diseases	5 671,5	6,1	30. Likwidacja zdolności produkcyjnych/ Closing capacity	124,2	0,1
6. Opłacenie składek ubezpieczeniowych/ Insurance premiums	5 067,1	5,4	31. Pomoc dla regionów najbardziej oddalonych i wysp Morza Egejskiego/ Outermost regions and the Aegean Islands	100,2	0,11
7. Wsparcie techniczne/ Technical support	4 647,3	5,0	32. Zarządzanie ryzykiem w sytuacjach kryzysowych/ Risk and crisis management	78,9	0,08
8. Leśnictwo/ Forestry	4 459,4	4,8	33. Przeniesienie budynków gospodarczych/ Relocation of farm buildings	78,1	0,08
9. Badania i rozwój/ Research & development	4 402,4	4,7	34. Zachowanie dziedzictwa kulturowego/ Conservation of traditional landscapes	76,3	0,08
10. Niekorzystne zjawiska pogodowe/ Adverse weather conditions	3 649,5	3,9	35. Restrukturyzacja zagrożonych przedsiębiorstw/ Restructuring firms in difficulty	66,0	0,07
11. Ochrona środowiska/ Environmental protection	3 221,4	3,5	36. Innowacje/ Innovation	60,1	0,06
12. Klęski żywiołowe lub inne zdarzenia nadzwyczajne/ Natural disasters or other exceptional occurrences	3 208,9	3,5	37. Płatności dotyczące obszarów Natura 2000 i związane z Dyrektywą 2000/60/WE/ Payments Natura 2000 and linked to the Directive 2000/60/EC	51,4	0,06

Tabela 2. Cd.
Table 2. Cont.

13. Obszary z ograniczeniami naturalnymi/ <i>Handicaps in certain areas</i>	3 105,2	3,3	38. Zatrudnienie/ <i>Employment</i>	48,4	0,05
14. Wcześniejsza emerytura/ <i>Early retirement</i>	1 965,1	2,1	39. Grupy producentów/ <i>Producer groups</i>	48,3	0,05
15. Reklama produktów rolnych/ <i>Advertising of agricultural products</i>	1 714,2	1,8	40. Ratowanie zagrożonych przedsiębiorstw/ <i>Rescuing firms in difficulty</i>	30,5	0,03
16. Inwestycje w przetwórstwo i marketing produktów/ <i>Investments in processing & marketing of products</i>	1 585,7	1,7	41. Kapitał wysokiego ryzyka/ <i>Risk capital</i>	6,1	0,01
17. Rozpoczęcie działalności przez młodych rolników/ <i>Setting up of young farmers</i>	1 554,7	1,7	42. Pomoc na rozwój regionów/ <i>Regional development aid</i>	4,7	0,01
18. Podział gruntów/ <i>Land reparation</i>	1 365,9	1,5	43. Środki na rzecz rozwoju obszarów wiejskich/ <i>Rural development measures</i>	1,0	-
19. Naprawa szkód spowodowanych przez niekorzystne zjawiska klimatyczne/ <i>Adverse climatic events</i>	1 212,7	1,3	44. Usługi doradcze dla MSP na rzecz przetwórstwa i marketingu produktów rolnych/ <i>Consultancy services for SMEs active in processing & marketing of agricultural products</i>	0,8	-
20. Zobowiązania rolno-środowiskowe/ <i>Agri-environmental commitments</i>	1 176,8	1,3	45. Oszczędność energii/ <i>Energy saving</i>	0,5	-
21. Podnoszenie jakości produktów/ <i>Encouraging quality products</i>	1 088,7	1,2	46. Osiągnięcie wymaganych standardów/ <i>Meeting standards</i>	-	-
22. Zobowiązania związane z dobrotanem zwierząt/ <i>Animal welfare commitments</i>	1 014,4	1,1	47. Małe i średnie przedsiębiorstwa/ <i>Small & medium enterprises</i>	-	-
23. Rozpoczynanie działalności przez grupy producentów rolnych/ <i>Start-up of agricultural producers groups</i>	644,9	0,7	48. Dodatkowa pomoc do produkcji biomasy na gruntach wyłączonych z rolniczego użytkowania i premie dla krów mamek/ <i>Additional aid for bio-mass production on set-aside land & additional national suckler cow premium</i>	-	-
24. Naprawienie szkód spowodowanych klęskami żywiołowymi/ <i>Compensation of damages caused by natural disasters</i>	549,0	0,6	49. Pomoc inwestycyjna na działalność nie związaną z rolnictwem/ <i>Investment aid for non-agricultural activity</i>	-	-

Źródło: obliczenia własne na podstawie bazy danych Eurostat
Source: own calculations based on EUROSTAT database

Podsumowanie

Pomoc publiczna w UE stanowi instrument realizacji celów WPR, korygujący niedoskonałości rynku, umożliwiając wspieranie konkurencyjności i rentowności wszystkich gałęzi rolnictwa, promowanie zrównoważonej gospodarki leśnej i rozwoju terytorialnego wiejskich gospodarek i społeczności oraz stymulujący działania na rzecz klimatu i efektywności energii.

Do największych beneficjentów pomocy publicznej w sektorze rolnictwa (93 mld euro) w latach 2004-2015 należały podmioty reprezentujące: Francję (16%), Niemcy (12%), Finlandię (10%), Włochy (9%), Hiszpanię (8%), Polskę (7%), Wielką Brytanię (6%) i Holandię (5%). Taki ranking wynika głównie z wielkości tych krajów oraz znacznego areалу gruntów rolnych, stanowiących podstawę kalkulacji transferów płatności bezpośrednich – głównego instrumentu WPR (70-80% środków z budżetu UE). Wyjątkiem były takie kraje, jak Austria, Słowenia, Chorwacja i Portugalia, w których na rozwój obszarów wiejskich przeznaczono 50% środków. W strukturze pomocy w krajach UE-28 dominującym przeznaczeniem (13 mld euro, tj. 14%) były zwolnienia z podatków (Polska, Francja, Niemcy), a następnie: inwestycje w gospodarstwach rolnych (13,6%), sektor produkcji zwierzęcej (8%), zwalczanie chorób zwierząt (6%), dopłaty do składek z tytułu ubezpieczenia upraw rolnych i zwierząt gospodarskich (5,4%), wsparcie techniczne (5%), leśnictwo (4,8%), badania i rozwój (4,7%), przeciwdziałanie niekorzystnym zjawiskom pogodowym (4%), a także pomoc na ochronę środowiska i rekompensatę szkód klęsk żywiołowych i innych zdarzeń nadzwyczajnych (po 3,5%).

Literatura/Bibliography

- Ambroziak Adam. 2009. Pomoc publiczna w prawie Unii Europejskiej. Implikacje dla Polski po akcesji. [W] *Polityki gospodarcze Unii Europejskiej* (State aid in the EU law. Implications for Poland [In] Implications for Poland), ed. E. Kawecka-Wyrzykowska, 121-170. Warszawa: Oficyna Wydawnicza Szkoły Głównej Handlowej.
- Barcz Jan, Elżbieta Kawecka-Wyrzykowska, Krystyna Michałowska-Gorywoda. 2016. *Integracja europejska w okresie przemian* (European integration in the period of change). Warszawa: PWE.
- Domachowska Katarzyna. 2004. Rolnictwo i rybołówstwo. [W] *Konkurencja* (Agriculture and fisheries. [In] Competition), ed. Z. Brodecki, 437-438. Warszawa: LexisNexis.
- Jankowska Agnieszka, Mirosław Marek. 2009. *Dopuszczalność pomocy publicznej. Uregulowania wspólnotowe i krajowe* (Admissibility of public aid. Community and national regulations). Warszawa: C.H.Beck.
- Kaczmarek Tadeusz. 2004. *Zasady porządku w gospodarce rynkowej. Rola państwa* (Rules of order in the market economy. The role of the state). Warszawa: Wydawnictwo Difin.
- KE (European Commission). 2010. *Komunikat Komisji. „Europa 2020”. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu* (Communication from the Commission. „Europe 2020”. A strategy for smart, sustainable and inclusive growth). Brussels: European Commission.
- KE (European Commission). 2011. *Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów. Europa efektywnie korzystająca z zasobów – inicjatywa przewodnia strategii „Europa 2020”* (Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. A resource-efficient Europe - Flagship initiative of the Europe 2020 strategy). Brussels: European Commission.
- KE (European Commission). 2014. *Wtyczne Unii Europejskiej w sprawie pomocy państwa w sektorach rolnym i leśnym oraz na obszarach wiejskich w latach 2014-2010* (European Union guidelines on state aid in the agricultural and forestry sectors and in rural areas in 2014-2010). Brussels: European Commission.
- Korbutowicz Teresa. 2004. *Polityka konkurencji Wspólnoty Europejskiej i Unii Europejskiej w latach 1962-1997* (Competition policy of the European Community and the European Union in the years 1962-1997). Kraków: Oficyna Ekonomiczna.
- Rozporządzenie Rady (WE) nr 3/2008 z 17.12.2007 r. w sprawie działań informacyjnych i promocyjnych dotyczących produktów rolnych na rynku wewnętrznym i w krajach trzecich* (Council Regulation (EC) No 3/2008 of 17.12.2007 on information and promotion activities for agricultural products on the internal market and in third countries). Dz.Urz. UE, L 3, 5.1.2008.
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 228/2013 z 13.03.2013 r. ustanawiające szczególne środki w dziedzinie rolnictwa na rzecz regionów najbardziej oddalonych w UE i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 247/2006* (Regulation (EU) No 228/2013 of the European Parliament and of the Council of 13.03.2013 laying down specific measures in the field of agriculture for the outermost regions of the EU and repealing Council Regulation (EC) No. 247/2006). Dz.Urz. UE, L 78, 20.3.2013.
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 229/2013 z 13.03.2013 w sprawie szczególnych środków dotyczących rolnictwa dla mniejszych wysp Morza Egejskiego i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1405/2006* (Regulation (EU) No 229/2013 of the European Parliament and of the Council of 13 March 2013 on specific measures regarding agriculture for the smaller Aegean islands and repealing Council Regulation (EC) No 1405/2006). Dz.Urz. UE, L 78, 20.3.2013.

- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z 17.12.2013 ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006 (Regulation (EU) No 1303/2013 of the European Parliament and of the Council of 17.12.2013 establishing common rules on the European Regional Development Fund, the European Social Fund, the Cohesion Fund, the European Agricultural Fund for Rural Development and the European Maritime and Fisheries Fund and laying down general provisions concerning the European Regional Development Fund, the European Social Fund, the Cohesion Fund and the European Maritime and Fisheries Fund, and repealing Council Regulation (EC) No. 1083/2006). Dz.Urz. UE, L 347, 20.12.2013.
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1305/2013 z 17.12.2013 w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005 (Regulation (EU) No 1305/2013 of the European Parliament and of the Council of 17.12.2013 on support for rural development by the European Agricultural Fund for Rural Development (EAFRD) and repealing Council Regulation (EC) No. 1698/2005). Dz.Urz. UE, L 347, 20.12.2013.
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1306/2013 z 17.12.2013 w sprawie finansowania wspólnej polityki rolnej, zarządzania nią i monitorowania jej oraz uchylające rozporządzenia Rady (EWG) nr 352/78, (WE) nr 165/94, (WE) nr 2799/98, (WE) nr 814/2000, (WE) nr 1290/2005 i (WE) nr 485/2008 (Regulation (EU) No 1306/2013 of the European Parliament and of the Council of 17.12.2013 on the financing, management and monitoring of the common agricultural policy and repealing Council Regulations (EEC) No 352/78, (EC) No 165/94, (EC) No 2799/98, (EC) No 814/2000, (EC) No 1290/2005 and (EC) No 485/2008 (Regulation (EU) No 1306/2013 of the European Parliament and of the Council of 17.12.2013 on the financing, management and monitoring of the common agricultural policy and repealing Council Regulations (EEC) No 352/78, (EC) No 165/94, (EC) No 2799/98, (EC) No 814/2000, (EC) No 1290/2005 and (EC) No 485/2008). Dz.Urz. UE, L 347, 20.12.2013.
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1307/2013 z 17.12.2013 r. ustanawiające przepisy dotyczące płatności bezpośrednich dla rolników na podstawie systemów wsparcia w ramach wspólnej polityki rolnej oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 637/2008 i rozporządzenie Rady (WE) nr 73/2009 (Regulation (EU) No 1307/2013 of the European Parliament and of the Council of 17/12/2013 laying down rules on direct payments to farmers based on support schemes under the common agricultural policy and repealing Council Regulation (EC) No 637/2008 and Council Regulation (EC) No. 73/2009). Dz.Urz. UE, L 347, 20.12.2013.
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 z 17.12.2013 r. ustanawiające wspólną organizację rynków produktów rolnych oraz uchylające rozporządzenia Rady (EWG) nr 922/72, (EWG) nr 234/79, (WE) nr 1037/2001 oraz (WE) nr 1234/2007 (Regulation (EU) No 1308/2013 of the European Parliament and of the Council of 17/12/2013 establishing a common organization of the markets in agricultural products and repealing Council Regulations (EEC) No. 922/72, (EEC) No. 234/79, (EC) No. 1037 / 2001 and (EC) No. 1234/2007). Dz.Urz. UE, L 347, 20.12.2013.
- Strzyczkowski Kazimierz. 2007. *Pravo gospodarze publiczne* (Public economic law). Warszawa: Wydawnictwo LexisNexis.
- Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej. *Wersja skonsolidowana* (Treaty on the functioning of the European Union. Consolidated version). 2008. Dz.Urz. UE, C 115, 9.5.2008.
- Wojtyła Andrzej. 1990. *Nowoczesne państwo kapitalistyczne a gospodarka. Teoria i praktyka* (Modern capitalist state and the economy. Theory and practice). Warszawa: PWN.
- http://ec.europa.eu/eurostat/tgm_comp/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=comp_ag_01&plugin=1, access: 15.06.2017.
- http://ec.europa.eu/eurostat/tgm_comp/printTable.do?tab=table&plugin=1&language=en&pcode=comp_ag_01&printPreview=true, access: 15.06.2017.
- http://ec.europa.eu/eurostat/tgm_comp/printTable.do?tab=table&plugin=1&language=en&pcode=comp_ag_03&printPreview=true, access: 15.06.2017.

Summary

The aim of the study is to discuss the legal and economic aspects of granting of state aid in the sectors of agriculture, forestry and in rural areas in the light of the EU competition policy in the years 2004-2015. The methods of deduction, descriptive, critical-cognitive and comparative analysis of statistical data (derived from Eurostat database) on the value and structure of state aid for sectoral targets in the EU-28, were used. State aid in the EU is the instrument aimed at achieving the objectives of the Common Agricultural Policy, which strengthens the competitiveness and profitability of all agricultural branches, promotes the sustainable forest management and territorial development of rural areas, stimulating the actions in the field of climate and energy efficiency. The greatest beneficiaries of state aid in the agricultural sector in the years 2004-2015 were: France (16%), Germany (12%), Finland (10%), Italy (9%), Spain (8%), Poland (7%), Great Britain (6%) and Netherlands (5%). In the structure of state aid in the EU-28 Member States, tax exemptions were the predominant use (14%), followed by investments in agricultural holdings (13.6%), support to the livestock sector (8%), animal disease control (6%), agricultural and livestock insurance contributions (5.4%), technical support (5%), forestry support (4.8%), aid for research & development & innovation (4.7%), adverse weather events (4%), public expenditures for environmental protection and compensations for natural disasters and other exceptional occurrences (3.5% each).

Adres do korespondencji
dr inż. Krzysztof Rutkiewicz (orcid.org/0000-0001-7675-4704)
Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu, Instytut Nauk Ekonomicznych i Społecznych
pl. Grunwaldzki 24a, 50-363 Wrocław
tel. (71) 320 17 95, e-mail: krzysztof.rutkiewicz@upwr.edu.pl